

septum hebraicum, a. 1562], o sigui un Call; però, com que els jueus rics se n'escapen, de cent maneres, ha estat modernament un «quartiere dove dimorano in alcune città gli Ebrei più poveri», i sol traslladar-se a «luogo sùdicio e abitato da gente misera», en general [Ippolito Neri, 1652-1708]; *pare un ghetto*, comparació de tals indrets, ja estereotipada, i en molts llocs «è nome di luogo, con case piccole, misere, sùdice». No costa gens d'imaginar que la nostra gent (potser soldats tornant de guerres d'Itàlia, o en contacte amb tropes napoleòniques que imitaven aquest mot) diguessin frases com «però si aquest avi va fet un *ghetto*», «això ja no és vell pagès d'abans, ara és un *ghetto*»; i d'altres, que havien viatjat menys, ho usaren, com a terme d'home, prenent-ho al peu de la lletra, per anomenar un ancià molt deixat; i, després, per a qualsevol home provectè i tractat a la lleugera.¹

¹ Com a etimologia del mot italià sembla ben documentada i establerta la que exposa, amb cabal descabdellament, Angelico Prati, *Voc. Etim.* En venecià *gètto* 'foneria' (de *gettare* 'llançar el metall fos') esdevé fonèticament *ghetto*; la illeta veneciana així dita, rebé aquest nom en el S. XIV, per una foneria de bombardes que hi installaren; però, abandonada després la fosa d'aqueixes armes en aquell lloc, hi feren viure els jueus; cosa imitada en el S. XVI per Roma, Florència etc., estenent-li, però, el nom venecià.

Güi, val., V. *hui* (AVUI)

GUIAR, mot comú a totes les llengües romàniques d'Occident; la consonant inicial indica procedència germànica, però no existeix una etimologia clara en el vocabulari germànic conegut; tenint en compte que, en el dret feudal i consuetudinari, *guiar* significava 'fer escorta a algú per garantir-li la seguretat', potser prové del gòt. *WIDAN 'ajuntar-se', d'on 'acompanyar-lo, guiar-lo'; no documentat aquest més que en la forma derivada gòt. GAWIDAN, de la qual ve el bearnès *gabidà* 'guiar' (i indirectament, per l'a-al. mj. *weten* 'ajuntar', 'junyir'). □ 1.ª doc.: orígens de la llengua (docs. del S. XII etc.).

«B. de Peramola e N. tolgren als òmens d'Astafrancs --- una somera que valie 20 sol., e a J. Arbert trascren lo vi de la tona --- e preseren A. Nebot --- dret que avie fermat e *giat* que l'avien--- e trasc<r>en-lo de l'església pres, e, mans ligades, menaren-lo a Cunquevela ---», doc. del S. XII on s'anomenen força pobles de la rodalia Nord de Cervera (PPujol, *DocVg. Urg.*, 6.6). A. Nebot es devia haver presentat a l'església d'Hostafrancs, amb protecció de *guiatge*, a donar compte i *fermar dret* davant un legat del bisbe d'Urgell; i els seus enemics, entrant a saqueig pel poble, se l'havien emportat pres, amb violació de la garantia atorgada, a fer-li mal o forçar-lo a llur arbitrària voluntat.

En un doc. del Vallès, els comptes del Batlle de Vilamajor, a. 1158, *guiar* no és 'donar *guiatge* legal' però sí *acompanyar* per terreny estranger garantint la seguretat: «Venit P. de Castell-asol cum alios aragonesos,

milites, et Toschano, qui illos *giava*, et dispensavit ('despengué, gastà') in pane 3 solidos e mig, inter sopar e dinar» i detalla les virtualles totes que consumiren (context més llarg en Balari, cap. *comidas*, dels *Origenes*, p. 571). Crec que també es tracta de *guiatge* senyorial en un doc. de 1211 de la SdUrg. o de Cabrera, que encara conserva l'antiga ð amb grafia *d* (cf. *redempçó*, en el mateix doc., mot que ja figura com a *reençó*, de *rembre* REDIMERE, en altres docs. coetanis), on ordenen a uns vassalls, parlant de cavallers, quan capitula el castell de Llorenç, «que-ls *guidetz* tro a Àger» (MiretS, *El més antic text lit.*, p. 23).

En les *Homilies* el tenim en sentit moral: «per les coses peridors no vulams lo goç del durable paradís perdre, ni per les vanitats del secle, qui *gian* om a les penes d'infern, <no perdams cari>tad, aquela qui *gia* om a la glòria de para<dís> ---» (f° 2r1).

«Manam nostra ost e anam sobre Albarrezí, e erenhi de les ciutats de Lleyda e de Terol, e entre tots --- no havíem 150 cavallers: car Nós érem infant, que no havíem mas onze anys; e tot ço que fèhiem, fèhiem ab conseyl d'aquels rics hòmens --- car així era rahó, que pus no sabíem nostra terra *guiar* ne donar aquell conseyl que mester nos fóra, que altre-ns conseylàs», Jaume I (*Cròn.*, § 16, Ag., p. 26); però també allà hi ha l'ac. jurídica (entre adversaris que s'han donat cita per veure de parlamentari): «Dix En G. de Cardona: --- Cuydats --- que-l comte perda son comtat? E dix En G. Çasala: ---Jo no deman si dret no, per la comtessa, e si dret havem, havem fiança en lo senyor Rey que él lo-ns darà --- E dix En G. de Cardona: ---Sényer, fets-me *guiar*, e anar-me-n'he. ---E no-y faríets als? ---dixem Nós, E él dix que no --- e coman-ns a Déu» (§ 36, Ag., p. 65). Els enviats de la Companyia Catalana, no obtenint dret, decideixen retirar-se de Bizanci en so de guerra: «partiren-se de l'Emperador e demanaren-li que-ls liuràs un porter qui-ls tengués *guiats* entró que fossen a Gallípol ---», Muntaner (§ 217, Casac. vi, 50.7).

Bastarà això com a quadre general dels usos més freqüents en els segles inicials de la llengua literària. D'allà endavant la història del mot és ben coneguda: podrem limitar-nos a recordar que passat el període feudal va deixant esvanir el record de la propensió a l'ús legal i predominant-hi d'una banda, sigui la idea de direcció per camins perdedors o terrenys dificultosos, sigui la de consell o govern moral i intellectual.

Sempre viu i pertanyent a la llengua comuna, també en els escr. Renaix.: el naufrag recollit per l'ermità en les costes atlàntiques: «un viarany, que 's clou entre falgueres, / los *guia* a un bosc d'alzines y oliveres, / del munt platxeriós turbant gentil, / hont veu, entre 'l brancatge que floria, / sota cortines d'eura y satalia, / d'un altar de la Verge 'l camaril»; «serà ta clava, Alcides, sa enterradora axada: / per ço ---fósser de pobles y mons--- jo 't *guio* ací; / y (a fi de no esquexar-te lo cor) de ta estimada, / per ara repintar-la-hi, la imatge n'esborríf, *Atl.* (34, 124). «L'adéu-siau de tots --- en lo replà de l'escala --- veus impacientes que'm cridan: ---Noy, que't descuydas lo paraygua